

- Westholm, Anders, 1991, U, *The Political Heritage. Testing theories of family socialization and generational change.*
- Westholm, Carl-Johan, 1976, U, *Ratio och universalitet. John Stuart Mill och dagens demokratidebatt.*
- Westlind, Dennis, 1996, L, *The Politics of Popular Identity.*
- Weston, David, 1978, L, *Realism, Language and Social Theories. Studies in the Relation of the Epistemology of Science and Politics.*
- Wiking, Staffan, 1983, U, *Military Coups in Sub-Saharan Africa. How to Justify Illegal Assumptions of Power.*
- Winai Ström, Gabriele, 1978, U, *Developments and Dependence in Lesotho, the Enclave of South Africa.*
- Wörlund, Ingemar, 1990, Um, *Kampen om det ideologiska rummet. En studie av variationer i SAP:s regionala väljarstöd 1921-1940 mot bakgrund av partiorganisatorisk aktivitet och lokal organisationsmiljö.*
- Åsard, Erik, 1978, U, *LO och löntagarfondsfrågan. En studie i facklig politik och strategi.*
- Öberg, Nils, 1994, U, *Gränslös rättvisa eller rättvisa inom gränser? Om moraliska dilemman i välfärdsstatens invandrings- och invandrarpolitik.*
- Öberg, Per-Ola, 1994, U, *Särintresse och allmänintresse.*
- Östhol, Anders, 1996, Um, *Politisk integration och gränsöverskridande regionbildning i Europa.*

Sakkunnigutlåtande över de sökande till den ledigförklarade tjänsten som professor i statskunskap i Uppsala

Utlåtandet är uppdelat i två stora avsnitt. Det första har skrivits gemensamt av de sakkunniga och omfattar en allmän genomgång av var och en av de sökandes meriter. Det andra utgörs av de sakkunnigas individuella prioriteringar av de sökande för den aktuella tjänsten.

Åbo, Århus och Lund den 20 maj 1998

Dag Anckar Ole Borre Lennart Lundquist

Gemensamt avsnitt

Karl-Göran Algotsson
född 1940

Fil dr 1975, docent i statskunskap vid Uppsala universitet 1988.

Deltagit i pedagogisk kurs (24 tim) för lärare vid samhällsvetenskaplig fakultet i Uppsala 1969, lärarhögskola i Stockholm 1971.

Gymnasielärare 1973-80, vikarierande universitetslektor 1968-72, 1980-82, 1985-87, varav tolv terminer halvtid och tre terminer heltid, högskolelektor 1988.

Handledare för fem doktorander.

Algotssons publikationsförteckning omfattar endast sex arbeten, men av dessa är fyra stycken omfattande böcker.

Hans första publikation är doktorsavhandlingen *Från katekestvång till religionsfrihet*, 1975 (538 s). Det är frågan om en stor idéhistorisk undersökning av debatten om religionsundervisningen i den svenska skolan under 1900-talet. Författaren vill kartlägga de ståndpunkter som olika grupper intog i frågan om religionsundervisningens spännvidd och karaktär. Ett huvudresultat är att fem tankeskolor framträtt i debatten. Någon tydlig förklarande ambition har han inte; detta är nog en brist som finns i många andra idésorterande arbeten.

Undersökningen struktureras med hjälp av olika klassifikationsschemata, som författaren gärna kunde presentera och förklara med större utförlighet. Gränserna mellan de olika kategorierna synes i flera avseenden flytande, och man är inte alltid övertygad om att alla debattörer placeras korrekt. Hans sätt att rita en skiljelinje mellan en "förkunnande" och en "neutral" hållning i de frågor han undersöker är konfunderande – det verkar som om den första kategorin, när och

om den uppfattas så som Algotsson vill, inbegriper element av den senare. Dock försöker han på intet sätt undanhålla läsaren de problem han ställs inför när han tillämpar sin analysram. Avhandlingen är empiriskt rik i t.o.m. osedvanlig utsträckning och har kostat en myckenhet arbete. Den är citatsprängd, som undersökningar av debatter ofta är, men citaten har i regel valts med god känsla för stil och kontext.

Nästa arbete är Medborgarrätten och regeringsformen 1987 (376 s). Änå är det frågan om en debattanalys; denna gång penetreras debatten om grundläggande fri- och rättigheter i den svenska regeringsformen under 1970-talet. I bokens inledande mening meddelar Algotsson att hans syfte är att beskriva och analysera ståndpunkter och argument hos olika deltagare i debatten och syftet förverkligas med precision och grundlighet. Det ska dock sägas att det beskrivande inslaget dominerar starkt, och att beskrivningen inte förankras i en utarbetad analysram. Även nu lägger Algotsson den förklarande ambitionen åt sidan – frågan om debattörernas motiv ägnas några cursoriska sidor, och avhandlingen utelämnar många viktiga arbeten om hit hörande ting, inte minst Gunnar Sjöbloms avhandling från 1968 om partistrategier i mångpartisystem.

Detta nya arbete liknar doktorsavhandlingen. Det ger en ingående beskrivning av en viktig debatt om statsvetenskapliga kärnproblem; i den meningen har det ett bestående värde. Det ska tilläggas att det empiriska arbetet även nu förefaller gediget och genomtänkt. I vetenskaplig mening förblir studien dock, då den saknar teoretisk referensram och förklarande perspektiv, ganska torftig och innehållslös. En uppsats i en festskrift kompletterar boken.

Sex år senare var Algotsson färdig med ännu en omfattande bok, kallad Lagrådet, rättsstaten och demokratin under 1900-talet, 1993 (411 s). Här undersöker författaren de ståndpunkter Lagrådet i Sverige intagit i politiskt kontroversiella frågor, de argument som Lagrådet härvid använt, och de politiska effekter som följt av Lagrådets ställningstaganden. Nedslag i materialet görs för fem år, spridda över en lång tid, och de spörsmål som tas in i analysen väljs med utgångspunkt i en referensram som tecknar sam-

spel och motsättningar mellan demokrati, rättsstat och effektivitet. Ett anslutet syfte är att undersöka den debatt som förts om lagrådets roll och ställning som institution. Undersökningen får ett särskilt värde av att forskningen kring Lagrådet är av föga omfattning.

Även om det är frågan om Algotssons vetenskapligt tyngst vägande verk finns stora brister. I allt väsentligt är det deskriptivt och återknytningsfrån empiriska genomgångar till den inledande referensramen blir flyktig, antydande och inte tillräckligt problematiserad. Försöken att empiriskt bedöma Lagrådets effektivitet genomförs dåligt. Arbetet representerar inte heller någon breddning av Algotssons metodarsenal.

Algotsson har publicerat ännu en omfattande debattanalys: Ord och handling i svensk miljöpolitik, 1996 (376 s). Syftet är att granska partiers och organisationers ställningstagande till miljöpolitik och några speciella miljöpolitiska frågor. Denna undersökning är mer fokuserad och strukturerad än hans tidigare debattanalyser. Sålunda konstrueras en utarbetad analysram. I syfte att undersöka i vad mån det föreligger samstämmighet mellan ord och handling granskas ställningstaganden på olika analysnivåer. De är också ordnade efter fyra åsiktsdimensioner.

Ambitionen är god, men utfallet blandat: när Algotsson nu arbetar med en begreppsram blir han ganska snärig. Ett huvudresultat av den empiriska genomgången är att bandet mellan nivåer är tunt – vad aktörerna gör på en nivå (ord), är inte i samklang med vad de gör på en annan nivå (handling). Detta är föga sensationellt, och man noterar att Algotsson än en gång gör halt inför den centrala uppgiften att systematiskt förklara den variation han upptäcker. Algotsson känner tydligen inte till Ralf Helenius' doktorsavhandling *The Profile of Party Ideologies* (1969) som med en mer elaborerad analysram behandlar precis det som intresserar Algotsson: differensen mellan en manifest och latent partiideologi.

Ytterligare har Algotsson lämnat in ett ofärdigt manuskript som omfattar två kapitel och delar av ett tredje. Det ska bli en bok om svensk författningspolitik, egentligen en grundlagskommentar, som beaktar Sveriges anslutning till Europeiska unionen. Av vad som föreligger tycks denna övning bli mycket lik de andra: den

behandlar ståndpunkter och argument, den är deskriptiv i ton och uppläggning, referensramen handlar om samspel och motsättningar mellan konstitutionalism, demokrati och effektivitet. Någon förnyelse kommer arbetet inte att representera.

Algotssons samtliga arbeten är stöpta i samma starkt deskriptiva form. Överhuvudtaget visar han föga intresse för metodologiska problem och det är anmärkningsvärt i vilken utsträckning han på alla plan – utom möjligen den konkreta textens – väljer den enklaste vägen. Det ska också framhållas att allt vad Algotsson skrivit är på svenska. Det bör finnas anledning för honom att skriva åtminstone några uppsatser för internationell publicering. Samtidigt framstår det klart att han är synnerligen seriös på den nivå han arbetar, och han ger oss också pålitlig kunskap om de konkreta problem han studerar.

Peter Esaiasson
född 1957

Fil dr 1990, docent i statsvetenskap vid Göteborgs universitet 1991.

Timarvoderad undervisning och handledning på grundutbildningen 1984-91, forskarassistent 1992-96, t.f. professor 1994 (6 mån), universitetslektor 1996-, allt vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Sammanlagt utgör detta cirka 700 timmars undervisning i grundutbildningen och 500 i forskarutbildningen.

Genomfört olika kurser i forskarutbildningen. Handledare för fem doktorander varav en har disputerat.

Tillsammans med två kollegor nominerad av Statsvetenskapliga institutionen till Göteborgs universitets pedagogiska lagpris (för insatser på C-nivån).

Tilldelad tidskriften *Forskning och framstegs* pris för bästa populärvetenskapliga artikel inom samhällsvetenskap och humaniora 1991.

Fakultetsopponent vid ett tillfälle.

Esaiasson har på kort tid åstadkommit en omfattande vetenskaplig produktion med två böcker som ensam författare, två böcker tillsammans med en medförfattare, en bok tillsammans med fyra medförfattare samt redaktörskap för en bok.

Till detta kommer femtio publicerade vetenskapliga uppsatser och viktigare konferenspaper samt ett antal anmälningar och rapporter. Allt som allt är det frågan om 71 nummer.

Esaiassons första större arbete är licentiatavhandlingen *Partiledarna inför väljarna 1985* (201 s) som söker klarlägga sambandet mellan partiledarnas popularitet och valresultat. Författaren lyckas följa fenomenet från 1940-talet även om materialet ibland är bräckligt. Något klart svar på avhandlingens fråga kan han inte ge men demonstrerar en fin känsla för de metodiska svårigheter som föreligger för en analys av denna typ. Det är en väl genomförd undersökning av en ung forskare.

Tillsammans med Sören Holmberg har han skrivit *De folkvalda*. En bok om riksdagsledamöterna och den representativa demokratin i Sverige, 1988 (296 s) och *Representation from Above. Members of Parliament and Representative Democracy in Sweden*, 1996 (360 s). Den senare boken kan uppfattas som en förbättrad och aktualiserad version av den förra och ska fortsättningsvis kommenteras.

Representation from Above är disponerad i tre stora avsnitt: *representing the people*, *persuading the people* och *deciding for the people*. Den representerar en stor idérikedom med en anmärkningsvärd förmåga att finna material som kan belysa de många problemen. Boken bygger på ett mycket omfattande material som författarna till stor del varit med om att ta fram. Esaiasson svarar ensam för cirka 150 sidor. Det är ett mycket viktigt arbete i sin genre och förmår väl mäta sig med sina internationella motsvarigheter.

Det för honom själv mest meriterande arbetet i hans produktion är nog ändå fortfarande doktorsavhandlingen *Svenska valkampanjer 1866-1988*, 1990 (493 s). Han undersöker i denna de 42 valkampanjer som genomförts sedan representationsreformen. Utifrån ett enkelt analyschema för kommunikation mellan partier och väljare sorterar han upp det synnerligen omfattande materialet, som för övrigt är av mycket skiftande kvalitet för olika kampanjer.

Efter en inledande metodologisk diskussion följer tre stora delar: historien (som är en kronologisk genomgång av de olika perioder som han

särskiljer), trenderna (som tar upp tre temata för hela perioden) och överblicken som är en sammanfattande analys med slutsatser. Resultatet blir en brett syntetiserande framställning. Författarens förmåga att finna och arbeta med olika typer av material är imponerande och hans uppslagsrikedom är betydande.

Han har valt att placera en stor del av framställningen i fotnoter och det kan ifrågasättas om det är så klokt. Risken kan vara att fotnoterna lämnas därhän vilket vore en klar förlust för läsaren. Sammanfattande är det ändå en lättläst och t.o.m. underhållande analys.

Ett av hans aktuella och snart färdigställda projekt är redigerandet (tillsammans med Knut Heidar) av antologin *Beyond Westminster and Congress – The Nordic Experience*. I fyra stora avsnitt presenteras den nordiska valforskningens resultat i sammanlagt 17 kapitel. Esaiasson svarar själv för kapitlet "Interesting Interests – Nordic MPs Define their Task" (cirka 30 s) och tillsammans med Heidar för introduktionen och (småningom) konklusionen.

Esaiassons eget kapitel tar upp frågan om analys av parlamentsledamöter ska företas individualistiskt eller parti-kollektivistiskt. Han hävdar att det kollektivistiska synsättet tappar bort viktiga aspekter även vid analys av parlament med sammanhållna partier. En central faktor är nämligen det sätt på vilket ledamöterna definierar sina uppgifter. Genom att fråga nordiska parlamentsledamöter hur de uppfattar sina uppgifter kan han visa att de i stor utsträckning definierar dem i termer av att befordra specifika intressen. Detta läggs till grund för att visa på likheter och skillnader mellan de nordiska parlamentena och för att söka förklara dessa.

Det är naturligtvis av stort värde att ett arbete av detta slag överhuvudtaget kommer till stånd och tillförs den internationella diskussionen och redaktörerna bör tillskrivas en stor del av förtjänsten härför.

Fyra uppsatser och en litteraturanmälan har lämnats in för bedömning.

"Mark Twain och idéanalysen" i *Statsvetenskaplig Tidskrift*, Vol 96, 1993 (17 s) är en produkt av hans uppdrag som fakultetsopponent. Han framträder här som en skarp polemiker och tar åtskilliga poänger. Det är intressant att se hur

Esaiassons metodiska intresse tar sig uttryck också på ett område – innehållsanalys – där han ännu inte bedrivit egen forskning.

I vad mån använder partierna valbudskapen till att skryta, attackera och bortförklara? är frågeställningen i "Käbblar politikerna? Om skryt, attacker och bortförklaringar i partiernas valbudskap" i Bo Rothstein & Bo Särilvik (red.): *Vetenskapen om politik*, 1996 (15 s). Genom innehållsanalys av valdebatter 1948-1994 kan han påvisa frekvensen av dessa tre företeelser över tiden med intressanta reflexioner över problematiken.

Uppsatsen "Dåliga förlorare" finns i Mikael Gilljam & Sören Holmberg (red.): *Ett knappt ja till EU*, 1996 (19 s) – en bok som i förordet karakteriseras som ett lagarbete. Esaiasson frågar här hur medborgarna ser på kampanjen för EU-folkomröstningen och hur förlorarna hanterar sin förlust. Genom att jämföra data som samlats in med anledning av EU-omröstningen med annat material (norska data, kärnkraftsomröstningen) ger han framställningen perspektiv.

I uppsatsen "Mona Sahlins förlorade popularitet" i Mikael Gilljam & Lennart Weibull (red.): *Mitt i 90-talet*, 1996 (20 s) försöker Esaiasson klarlägga vad som låg bakom den kraftiga minskningen av popularitetssiffrorna för Mona Sahlin i samband med kontokortsaffärerna. Han vill undersöka vad som låg bakom aktörernas (mediernas, partiaktivisternas och väljarnas) ståndpunktstaganden och väljer att se på om det var Mona Sahlins person, politik eller kön som orsakade popularitetsminskningen. Med stor fyndighet vänder och vrider han på olika möjligheter och kommer fram till "en del politik, mycket kön och mycket, mycket person". Huruvida den gjorda distinktionen mellan avsändarbestämda och mottagarbestämda reaktioner är rimlig kan ifrågasättas. I vilket fall som helst är avsändaren snarare massmedierna än Mona Sahlin.

Ett av Esaiassons senaste arbeten är uppsatsen "Not All Politics is Local – The Geographical Dimension of Policy Representation", 1997 (cirka 40 s) som ska publiceras som ett kapitel i kommande bok med författare från flera nationer. Han tar här åter upp representationsproblemen, nu i ett brett komparativt perspektiv med

USA, Frankrike, Tyskland och Sverige. Frågan är vilken roll policylänkar mellan lokala väljare och representanter spelar och han jämför med partikollektiva förklaringar. Resultatet blir att den lokala länken är svag i Europa och att den partikollektiva förklaringen är relevant även för USA. Det är en tentativ analys som illustrerar författarens goda omdöme och tekniska skicklighet.

Esaiasson är en utmärkt empiriker som i sina vetenskapliga arbeten lägger ner stor omsorg och betydande skarpsinne på att diskutera frågeställningar, metod och material. Han arbetar i nära kontakt med den internationella teori- och metodutvecklingen. Med gott omdöme och stor skicklighet argumenterar han för sina tillvägagångssätt, och han har en ovanlig förmåga att ta fram ett spännande material. Det finns också en markant personlig ton i det han skriver vilket är tilltalande. Vad man kunde önska är bredare teoretiska anknytningar och – förhoppningsvis – landvinningar. Varför inte anknyta bättre till ledarskapsteori vid analys av partiledare, till litteraturen om partistrategier vid kampanjanalysen eller till den normativa demokratiteorin vid analysen av riksdagsledamöterna och den representativa demokratin och relatera de egna resultaten till detta?

Mikael Gilljam
född 1957

Fil dr 1988, docent i statsvetenskap vid Göteborgs universitet 1990.

Forskarassistent 1989-95, t.f. professor 2 mån halvtid 1994, universitetslektor i statsvetenskap fr.o.m. 1995, allt vid statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Sammanlagt cirka 650 timmars undervisning i grundutbildningen och 950 i forskarutbildningen samt ytterligare 300 timmar utanför statsvetenskapliga institutionen.

Genomfört olika kurser i forskarutbildningen. Handledare/biträdande handledare för nio doktorander varav två har disputerat och tre avlagt licentiatexamen.

Av Statsvetenskapliga institutionen nominerad dels till Göteborgs universitets pedagogiska lagpris (för insatser på C-nivån), dels till univer-

sitetts individuella pedagogiska pris (för insatser i forskarutbildningen).

Gilljam har en omfattande vetenskaplig produktion på inemot femtio arbeten varav åtta böcker av vilka två ännu inte är publicerade. Till detta kommer ett antal rapporter, projektbeskrivningar och tidningsartiklar. De tio skrifter han sänt in till bedömning ska granskas närmare.

Svenska folket och löntagarfonderna. En studie i politisk åsiktsbildning, 1988 (267 s) är Gilljams doktorsavhandling. Den är ett fint exempel på hur en serie intervjuundersökningar från en tioårsperiod kan användas till att följa en viktig policyfråga från dess initiering till dess realisering i en klart modererad form. Analysen av intervjudata omges av analyser av massmediernas innehåll och partiernas valstrategier på sådant sätt att utvecklingen belyses på alla de nivåer som är åtkomliga för en empirisk-kvantitativ forskning – dock med begränsningen att författaren inte har givit sig i kast med frågan om vad panelundersökningar kunde säga om åsiktsbildningen på mikronivå. Det kan också hävdas att kriterierna för att löntagarfonderna har medfört forskjutningar mellan partierna är framställda så stelt att det nästan blir omöjligt att bevisa effekter av ståndpunkten på partivalet – fastän mycket talar för att denna ståndpunkt, tillsammans med ståndpunkten i kärnkraftsfrågan, dominerade svensk politik från mitten av 1970-talet och tio år framåt. Gilljams studie placerar sig närmare ”public choice”-traditionen än ”political culture”-traditionen och är dubbelt intressant genom sin konsekvent genomförda rationella tankegång på åsiktsbildning och opinionseffekter.

Tillsammans med Sören Holmberg har han publicerat Rött blått grönt. En bok om 1988 års riksdagsval, 1990 (333 s). Gilljam har skrivit kapitel 2, 11 och 12 i denna rapport om 1988 års val som innebar miljöpartiets inmarsch i riksdagen och förutsade en instabil period i svensk politik. Kapitel 2 skildrar valkampen och argumenterar för att förväntningarna om att miljöpartiet skulle komma över spärrgränsen i sig hade en positiv effekt på röstandet på partiet. Kapitel 11 analyserar svarspersonernas egna värderingar om orsaken till partivalet och finner dem ganska hållbara som förklaringsfaktorer. De pekar, precis

som de strukturella analyserna, på att åsiktsröstningen ökar medan klassröstning och traditionell partitillhörighet avtar bland svenska väljare. Kapitel 12 jämför de olika typerna av förklaringar till partivalet och konkluderar försiktigt att såväl frågorna som personfaktorerna har ökat i betydelse

Andra arbeten tillsammans med Sören Holmberg är *Väljarna inför 90-talet*, 1993 (254 s) och *Väljarnas val*, 1995 (206 s). Dessa båda böcker är uppbyggda på samma sätt, nämligen med ett stort antal kapitel som redogör för ett avgränsat ämne i samband med respektive 1991 och 1994 års val. Gilljam har skrivit omkring två tredjedelar av den första boken och hälften av den andra. Precis som deras föregångare vittnar böckerna om den höga standard som kännetecknar svensk valforskning. De utgör mönstergilla redovisningar av intervjuundersökningar, och deras form gör det lätt för läsaren att finna undersökningsresultaten och jämföra dem med tidigare val.

Den kortfattade och lite uppslagsbokmässiga formen medför att det ges mindre plats till de generella problem som valen reser. Valet 1991 var det mest instabila i nyare svensk historia med två nya partier, som ersatte miljöpartiet i riksdagen, och 1994 försvann ny demokrati medan miljöpartiet återvände. Samtidigt led socialdemokratin ett stort nederlag 1991, men vann en ännu större seger 1994. Dessa förskjutningar behandlas naturligtvis på många ställen i de två böckerna, men ändå kan man sakna ett sammanfattande perspektiv som valhändelserna kan underordnas.

Ytterligare ett arbete tillsammans med Sören Holmberg är *Ett knappt ja till EU. Väljarna och folkomröstningen*, 1994 (298 s). Gilljams bidrag till denna bok består huvudsakligen av kapitel 2 och 10. Kapitel 2 omfattar en insiktsfull sammanfattning av argument för och mot folkomröstningar som följs upp av en prövning av fyra hypoteser om vilka faktorer som påverkar inställningen till dem. Dessa hypoteser testas både på 1980 års folkomröstning om kärnkraften och 1994 års folkomröstning om EU-medlemskap. Av de fyra hypoteserna förkastas "partihypotesen", som hävdar att partiets ståndpunkt övertas av de egna väljarna: nejpartiernas välja-

re var mest positiva till folkomröstningsinstitutionen. Det innebär samtidigt att "minoritetshypotesen" får stöd: nejväljarna är mer positiva än jäväljarna till att det avhålls fler folkomröstningar. En tredje hypotes, "kompetenshypotesen", motiveras med att eftersom ett system med många folkomröstningar (som i Schweiz) sannolikt medför att dessa får lågt deltagande, kommer de bäst informerade väljarna att få ett oproportionerligt stort inflytande på valresultatet. Denna hypotes får emellertid inte stöd i materialet. Snarare finns ett visst stöd för "misstroendehypotesen" som säger att väljare med låg tilltro till det bestående (representativa) politiska systemet är anhängare av folkomröstningsprincipen. Här finns det skäl att diskutera om det inte istället var förväntningen om att förlora slaget som producerade misstroende för politikerna.

Kapitel 10 är en mer deskriptiv genomgång av de sociala och kulturella faktorer som var förbundna med ja eller nej till det svenska EU-medlemskapet. Den visar att arbetare, kvinnor, yngre väljare och landsortsbefolkningen var motståndare till medlemskap och – som ett intressant om än inte överraskande inslag – att anslutningen var speciellt stor bland väljare med språkkunskaper och kosmopolitiska vanor.

I Jörgen Westerståhl (red.): *Person och Parti*, 1993 har Gilljam skrivit uppsatsen "Vad är personval och vem röstar på person?" (13 s). Denna publikation har som utgångspunkt att regeringen Bildt 1991 tillsatte en kommitté för att ändra valsystemet i riktning mot ökat inslag av personval. I artikeln görs en fruktbar distinktion mellan "ökat inslag av personval" i två betydelser: 1) väljarna får större inflytande än partierna på vem som blir vald och 2) det blir en större effekt av personfaktorn i väljarnas partival. Det är tydligen det första och inte det andra alternativet som Personvalskommitténs betänkande önskar: mer av personval inom inom varje parti men inte mellan partierna. Detta kunde, som Gilljam påpekar, genomföras genom ett val i två omgångar: i den första avgörs partiernas styrka och i den andra väljs kandidaterna förutsatt att det kontrolleras att väljarna inte byter parti i den andra omgången.

I det nuvarande svenska valsystemet har personfaktorer inte någon stor "osynlig" positiv ef-

fekt på partivalet. Gilljam kan nämligen utifrån intervjumaterialet visa att partierna generellt värderas mer positivt än sina ledare. Inte heller finns det någon entydig tendens till att vissa befolkningskategorier mer än andra röstar utifrån inställning till partiledarna. Däremot finns en tendens till att vissa partiledare får mer sympati bland kvinnliga än manliga väljare, bland yngre än äldre osv. Sammanfattningsvis kan artikeln beskrivas som en slagkraftig användning av intervjumaterial på en aktuell problemställning.

Tillsammans med Donald Granberg har Gilljam skrivit sitt första internationellt publicerade arbete: "Should We Take Don't Know for an Answer?" i *Public Opinion Quarterly*, Vol. 57, 1993 (10 s). Författarna argumenterar för att intervjuforskningen har intresserat sig för problemet med "non-attitudes", dvs. slumpartade svar på intervjufrågor, men försummat att intressera sig för den motsatta problemet, nämligen åsikter som är dolda under ett "vet inte"-svar. Med material från panelundersökningen av kärnkraftsundersökningen 1990 visar författarna att personer, som svarade "vet inte" på frågan om sin ståndpunkt, ändå reagerade på efterföljande frågor på ett sådant sätt att deras senare val kunde förutsägas. Det är en liten men utmärkt artikel med ett budskap till forskare om att gå djupare vid massintervjuer.

Med Donald Granberg som medförfattare har han också skrivit "Intense Minorities and the Pattern of Public Opinion" i *International Journal of Public Opinion Research*, Vol. 7, 1995 (12 s). Uppsatsen ställer frågan om en fördelning av den offentliga meningen, som följs över tid, uppvisar stabilitet inte endast vad gäller fördelningen på "för" och "mot" utan också vad gäller förhållandet mellan extrema svar ("starkt" för eller mot) och moderata svar. Med material från väljarforskningen testar författarna tre hypoteser och visar bl.a. att det relativt sällan förekommer intensiva minoriteter, men oftare intensiva majoriteter, i svarsmaterialet. Studien har intressanta perspektiv för demokratisk teori.

Ett annat arbete med medförfattare (Henrik Oscarsson) är "Mapping the Nordic Party Space" i *Scandinavian Political Studies*, Vol. 19, 1996 (19 s). I uppsatsen placeras partierna i de fem nordiska länderna längs en höger-vänster-

skala baserad på var intervjupersoner upplever sin placering. Det är en markant beskrivande framställning, typisk för en situation i vilken valundersökningar för alla nyare parlamentsval i Norden har blivit tillgängliga. Författarna visar att det inte finns någon entydig tendens till polarisering eller motsatsen i de fem ländernas partisystem.

"The Directional Theory Under the Magnifying Glass", i: *Journal of Theoretical Politics*, Vol. 9, 1997 (6 s) är ett svenskt bidrag till den efter hand rikliga litteraturen om två rivaliserande modeller inom ämnet "issue voting". Tesen är att väljarens subjektiva placering av partierna är en mer logisk variabel än den genomsnittliga placeringen (där väljaren uppträder som bedömare av partierna) när det gäller att värdera de två teorierna och att denna subjektiva värdering ger "the promixity model" ett försteg före dess nyare rival "the directional model". Det är en intressant och kontroversiell artikel.

Gilljam är specialist på väljarbeteende och därtill knuten forskning om opinionsbildning och politiska attityder. Inom detta stora fält har han genom åren utvecklat sig från elev till mästare. Han behärskar till fulländning de mycket stora och differentierade datasamlingar som karakteriserar svensk väljarforskning. Han arbetar utifrån ett mycket strikt vetenskapligt perspektiv i vilket ingår uppställandet av alternativa hypoteser till analysen av en problemställning, den systematiska prövningen av dessa hypoteser under varierande omständigheter och den slutliga avvägningen av dem. Den "kliniska" distansen till intervjupersonerna och till resultatens politiska innehåll avbryts då och då av kontroversiella synpunkter men utan att dessa sammanblandas med empiriska fakta. Gilljams repertoar hittills kan verka något smal, men hans forskning kan utan tvivel utvecklas i en bredare komparativ-historisk riktning under påverkan av den pågående internationaliseringen av forskningsområdet.

Jörgen Hermansson
född 1954

Fil dr i statskunskap 1984, docent i statskunskap vid Uppsala universitet 1989.

Genomgått lärarhögskola 1978/79 och Samhällsvetenskapliga fakultetens i Uppsala kvalitetsgrupps handledarkurs.

Gymnasielärare 1979/80 och 1980/81, Forskarassistent 1986-1991, högskolelektor 1991-, t.f. professor (50%) 1995-1996, forskartjänst vid HSFR i politisk filosofi sedan 1997.

Omfattande erfarenhet från utbildning med handledning på C- och D-nivån. Genomfört olika kurser i forskarutbildningen sedan 1985. Handledare för elva doktorander varav fyra disputerat.

Fakultetsopponent vid fem tillfällen.

Hermanssons publikationslista upptar ett sjuttioal nummer. Ett fyrtioal av dessa är recensioner, småskrifter och populära framställningar. Av de tio insända skrifterna är tre böcker och resten utgörs av uppsatser, kapitel och artiklar. Urvalet ger på det hela taget en god bild av hans förmåga och orienteringar. Det kan med en lätt schematisering ordnas i två grupper, sådana som behandlar svensk politik och sådana som utforskar politisk teori. Indelningen följs nedan.

Doktorsavhandlingen, som är prisbelönad, heter *Kommunism på svenska* 1984 (383 s) och behandlar det svenska kommunistiska partiets idéutveckling. I en tolkande analys av ståndpunkter och argument försöker författaren fånga svängningar i partiets ideologi varvid han främst intresserar sig för föreställningar om övergången till socialism och ett socialistiskt samhälle. Han befattar sig härvid huvudsakligen med två frågor. Dels vill han utreda i vilken mån ideologin under olika tider varit självständig i relation till Sovjet – han vill, för att anspela på bokens titel, finna ut om partiet förespråkade en kommunism på ryska eller svenska. Det resultat han når fram till är att partiet kontinuerligt har strävat att finna en formel för en nationell kommunism – allt vad han säger och pekar på i avhandlingen är nog inte ägnat att underbygga denna slutsats. Vidare vill Hermansson fånga ideologin i termer av spänning mellan kommunism som revolutionär teori och kommunism som morallära – hans analys är på denna punkt inte alldeles lättillgänglig. Arbetet utgör tveklöst en viktig merit: ämnet är centralt, arbetsinsatsen är stor, den idéanalytiska skickligheten är utvecklad och känslig, distinktioner klargör och rensar. Med

sin avhandling har Hermansson på ett viktigt sätt berikat den svenska partilitteraturen.

I en i flera avseenden stor bok, kallad *Politik som intressekamp* 1993 (516 s), ger sig Hermansson i kast med ett såväl abstrakt som konkret empiriskt studium av flera av demokratins kärnproblem. Boken fokuserar på intresseorganisationernas ställning i svensk politik, men perspektivet är vidare och bredare. Den konkreta analysen av ett antal politiska sakområden förankras nämligen i utarbetade teoretiska och metodiska föreställningar om vad ett styrelseskick egentligen är och om hur ett sådant ska studeras. Tre olika statsvetenskapliga perspektiv identifieras och diskuteras: ett konstitutionellt, ett pluralistiskt, ett korporativistiskt. Mot dessa avstämmer, med olika metoder och på olika sätt, det svenska statsskicket sådant det framstår i de grundliga empiriska beskrivningar författaren tillhandahåller. Han studerar drygt ett hundratal beslutsprocesser, fördelade över tolv politikområden och åtta årtionden och består kraftprovet med glans. Anmärkningar kan ändå göras mot bokens uppläggning och innehåll. Den är sålunda alldeles för lång och tung och även om den har en teoretisk struktur är denna så lös att den inte ger framställningen tillräcklig spänst och skärpa. Vidare: den spelteoretiska ansats som Hermansson nämner och signalerar i bokens introduktion blir aldrig mer än en ansats. Detta är förvånande, eftersom Hermansson är en driven spelteoretiker och hade haft goda för att inte säga utmärkta förutsättningar att tillämpa teorier av detta slag. Och ännu: den princip som väglett valet av politiska sakområden kunde ha formulerats klarare. Anmärkningarna förtar en del av bokens värde, men väldigt mycket blir dock över. Boken är en i många avseenden imponerande forskningsprodukt.

Sina arbeten om partiliv och politiskt liv i Sverige kompletterar Hermansson med god och resultatrik insats i utforskandet av politik teori. Insatsen har olika förgreningar – en fångar huvudsakligen in spelteori, en annan demokratiteori och en tredje politisk filosofi och idéhistoria. Tyngst väger boken *Spelteorins nytta. Om rationalitet i vetenskap och politik*, 1990 (380 s). Den är delvis en lärobok men den har samtidigt den vetenskapliga undersökningens kvaliteter. Dels

presenteras ett antal rationalistiska teorier på ett översiktligt och pedagogiskt sätt, men här till kommer fortgående problematiseringar och tillämpningar av dessa teorier som för författaren över bryggan från referat till teoriforskning. Hermansson avslutar boken med noteringarna att modern rationalistisk teoribildning gör klassiska frågeställningar inom politisk filosofi tillgängliga för mer precisa analyser.

Även om det demokratiteoretiska inslaget finns i nästan allt Hermansson skrivit framträder det med särskild pregnans i några arbeten av mindre omfång. Med behållning läser man ett bokkapitel med förgreningar in på den politiska filosofins område: "Hur kan demokratin rättfärdigas?" 1994 (35 s). Det är fullt av lärdom, mycket väl skrivet och mycket intressant. Författaren lever väl upp till en princip som han formulerar i kapitlets introduktion och som innebär att argument mot demokratin ska tas på allvar och bemötas av demokraten, inte viftas bort. Hermansson har i allmänhet benägenhet för en viss mångordighet; benägenheten slår igenom även här, men är nu mer disciplinerad och i det komplicerade sammanhanget även ganska motiverad. Av samma allmänna karaktär är ett längre kapitel – "Demokratisk reformism och dess kritiker", 1996 (44 s) – i en annan antologi. Kapitlet formar sig till en intelligent och kunnig litteraturgenomgång i vilken Hermansson försöker bemöta argument som betvivlar möjligheten av att bedriva en politik på upplysningens grund. Framställningen knyter an till mycket annat som Hermansson skrivit, bl.a. om spelteori och Rousseau, och lägger väl inte mycket nytt till bilden av honom som forskare. Den befäster intrycket av en spörjande, kritisk, och i litteraturen väl bevandrad kännare av demokratins stora frågor och fundament.

Hermansson har lämnat in två närmast idéhistoriska uppsatser om Rousseau; de är utmärkta. Den ena heter "Rousseau on Justice: In Search of an Argument", 1992 (23 s) och har tryckts i en festskrift. Han går här i en inte alltid försynt närkamp med ambitionen hos Rousseau att, som han uttrycker det, harmonisera "justice as mutual advantage" och "justice as impartiality". Enligt Hermansson har ambitionen "indeed contributed to our confusion about the notice of justice".

Den andra uppsatsen är "The Majority as a Guarantee for the General Will", 1988 (31 s). Kinkiga tolkningsfrågor kläs här i en enkel men träffsäker spelteoretisk dräkt, och framställningen vittnar om såväl idérikedom som god förståelse för Rousseaus sätt att tänka och formulera sig. Noterna och litteraturförteckningarna vittnar om god förtrogenhet med den massiva Rousseaulitteraturen.

I Hermanssons produktion finns förvisso även mindre fullödiga alster. Framför allt gäller det en offentlig utredning kallad Om möjligheten att demokratiskt rättfärdiga den montära unionen, 1966 (43 s) som är föga intressant och ger ett tunt och konventionellt intryck.

Jörgen Hermanssons vetenskapliga meritering är tvivelsutan stark. Han har skrivit tre ordentliga och självständiga böcker, av vilka två är monografier. Dessa arbeten infångar och inringar olika tematiska områden, samtidigt som de är olika även i termer av metod och metodologi. Hans områdestäckning är i och med detta bred och gedigen, och han framstår som en välutrustad statsvetare. Hans allmänna beläsenhet är mycket god, och hans orädda beredskap att ta itu med statskunskapens och demokratin kärnfrågor imponerar. Det ska också sägas att Hermansson har ett föredömligt självständigt grepp i sin forskning. Han har väl ännu inte givit djupt originella bidrag till sin disciplin, men han har potential till detta, inte minst i kraft av sin obestridliga analytiska förmåga. Han har ett skrivsätt som kan irritera: han kan vara omständlig, onödigt detaljerad, ibland rentav lite långsam. Man kan förstås säga att detta är ett uttryck för en utvecklad känsla för sakers komplexitet, men ibland efterlyser man nog en vassare stringens, en raskare beredskap att komma till skott.

Slutsatser – Anckar

Det är ofrånkomligt att Karl-Göran Algotsson i en rangordning av de sökande måste stå tillbaka för sina tre konkurrenter. Det är i själva verket tveksamt om Algotsson innehar kompetens för den tjänst han sökt. Han har skrivit flera stora monografier, men ingen av dem kan anses vara märklig eller originell, och hans teoretiska och

metodiska beredskap är tämligen ofärdig och grund. Han representerar i själva verket en statskunskap som var på modet för ganska länge sedan. Det är mig bekant att olyckliga trender i svensk högskole- och universitetspolitik i en nära framtid kommer att överskölja det vetenskapliga samfundet med fempennisprofessorer; Algotsson är säkert huvudet högre än många i denna skara. Jag vågar dock förutsätta att de etablerade lärosätena inte vill kännas vid politiskt betingade kvalitetsänkningar och önskar upprätthålla stränga måttstockar; när en sådan appliceras på Algotssons produktion är det som sagt tveksamt om produktionen är i kvalitativ mening tillräcklig. Sedan jag noga genomtänkt frågan blir min konklusion att Karl-Göran Algotsson ej ännu innehar full kompetens för en professur i statsvetenskap. Han borde, innan behörighet för honom kan utskrivas, åstadkomma åtminstone något enskilt arbete eller någon större uppsats som placerar sig i närheten av den internationella forskningsfronten.

Beräffande de övriga sökande, är det min mening att Jörgen Hermansson innehar god kompetens för en professur i statsvetenskap, medan Peter Esaiasson och Mikael Gilljam har styrkt tillräcklig kompetens. Såsom formuleringen av denna bedömning antyder, är det min mening att Hermansson skall ställas före Esaiasson och Gilljam. Hermansson har i min bedömning en tyngre, djupare och framför allt mer mångsidig produktion, i vilken han ådagalägger teoretisk likväl som empirisk och metodologisk likväl som metodisk kompetens. Hans framtoning är gedigen, övertygande och i sin bredd egentligen ganska ovanlig; den är professionell likväl som professoriell. Det komparativa och internationella inslaget får han i sina fortsatta forskningar gärna beflita sig mer om; det skall dock noteras att han fortgående förankrat sina studier av Sverige och svensk politik i allmänna referensramar och teoretiska föreställningar. Forskningen har på intet sätt varit provinsiell.

Frågan vem som skall tilldelas andra förslagsrummet är kinkig och besvärlig. Esaiasson och Gilljam framstår som utomordentligt jämnstarka. De kan båda åberopa goda doktorsavhandlingar, som är tematiska pionjärarbeten och starka meriter; i övrigt uppvisar de tämligen likartade och,

får man säga, ganska ensidiga forskarprofiler. Deras produktion är i själva verket inte ännu väldigt omfattande—även om boktitlarna är många, handlar det för det mesta om kapitel i böcker snarare än om böcker, och överlappningarna är frekventa. Deras professorskompetens är tydlig, men ännu ganska knapp. Esaiasson och Gilljam är utmärkta och hängivna forskare, och de besitter en obestridlig metodisk skicklighet. Möjligen är Esaiasson något mer innovativ och fyndig; möjligen är Gilljam något mer stringent och systematisk, samtidigt mer mekanisk. Att välja mellan dem är, som sagt, att välja mellan två jämgoda alternativ. Sedan jag en stund stått som åsnan mellan två hötappar, ställer jag, avkrävd ett omdöme, Gilljam något framom Esaiasson. Gilljams större beredskap att knyta an till internationell diskurs faller här utslaget.

Åberopande vad jag ovan sagt och anfört, tilldelar jag de sökande förslagsrum enligt följande:

1. Docenten Jörgen Hermansson;
2. Docenten Mikael Gilljam;
3. Docenten Peter Esaiasson

Konklusion ved Ole Borre

Prioriteringen af fire ansøgere, der alle hver på sit felt demonstrerer betydelige evner til politisk-videnskabelig forskning, og som desuden alle har et rigt mål af pædagogisk erfaring, forekommer mig langtfra at være nogen enkel opgave.

Når et valg skal foretages, forekommer Hermansson mig at udvise en mere udtalt evne og dristighed i håndteringen af komplicerede teoretiske problemstillinger, end jeg finder hos de øvrige ansøgere. Hermansson bygger på smukkeste måde videre på en svensk tradition for demokratisk teori, som Tingsten er den mest kendte repræsentant for, og man finder hos Hermansson originale perspektiver på gammelkendte problemer kombineret med en beherskelse af moderne analysemetoder såsom spilteori. Jeg har derfor placeret ham på førstepladsen.

Gilljam og Esaiasson er på lidt forskellige områder fremragende empirikere, begge omhyggeligt skolet gennem lang tids arbejde indenfor

svensk valgforskning, der har sit centrum i Gøteborg. Esaiassons seneste bog, *Representation from Above*, kan forudses at blive et hovedværk inden for sit felt og vil antagelig gøre hans navn internationalt kendt, selv om han deler æren med en medforfatter. Gilljam har igennem en serie yderst solide valgundersøgelser placeret sig mere og mere centralt på dette område. Der kan være et element af professionel rutine i hans kapitler herom, men andre af hans arbejder vidner om en evne til at tage nye og uventede problemstillinger op. Helst ville jeg placere dem sideordnet, men jeg har valgt at tildele Gilljam et lille plus under indtryk af hans sikre beherskelse af det meget righoldige og internationalt kendte svenske kildemateriale til forskning i massepolitiske holdninger.

Med hensyn til Algotsson mener jeg at hans produktion, trods dens omfang og betydelige kvalitet, ikke rummer den samme teoretiske dybde og skarphed som de tre øvrige ansøgers produktion. Der findes hos Algotsson en betydelig interesse for, og evne til, at tage politisk-historiske 'cases' under behandling, men også visse mangler i retning af at diskutere og anvende alternative teoretiske synsvinkler på materialet.

Dette fører mig til at placere ansøgerne i følgende orden:

1. Jørgen Hermansson
2. Mikael Gilljam
3. Peter Esaiasson
4. Karl-Göran Algotsson

Slutsatser – Lundquist

Vi en jämförelse mellan våra fyra sökande vill jag placera Algotsson efter de övriga. Hans vetenskapliga produktion uppvisar alltför liten metodologisk diskussion – om problem, teori

och metod – och han väljer oftast den enklaste vägen. Där han ser och diskuterar komplikation, nämligen på nivån för den konkreta textens innehåll, har han däremot klara förtjänster.

Av de övriga tre menar jag att Hermansson har ett tydligt försteg. Det gäller både undervisning och forskning. Han har ett bredare forskningsfält och ser med stor skärpa alla problem och diskuterar dem också. Inte minst ägnar han betydande intresse åt teori.

Esaiasson och Gilljam har en undervisningserfarenhet som visserligen inte är omfattande, men kvalitativt bra och utan tvekan fullt tillfredsställande.

Ett problem när man ska bedöma yngre forskare som skriver samman med framstående forskare, som i det konkreta fallet Sören Holmberg, är hur självständiga de egentligen är även i de fall där de ensamma ansvarar för texten. Såvitt jag kan se har både Esaiasson och Gilljam spelat en självständig roll i detta samarbete. De svarar båda för en kvalificerad forskningsinsats.

Sammanfattande menar jag att Esaiasson och Gilljam är pedagogiskt och vetenskapligt kompetenta att inneha en professur i statsvetenskap.

Att rangordna dem är emellertid mycket svårt. Pedagogiskt väger det jämnt – kanske något lite till Gilljams fördel. Den vetenskapliga kvaliteten på deras respektive arbeten är ungefär densamma. Möjligen tycker jag att Esaiasson har en något större bredd när det gäller valet av problem och en lite större metodisk repertoar. Med stor tvekan vill jag därför placera honom före Gilljam.

Därmed har jag följande rangordning till professuren i statskunskap vid Uppsala universitet:

1. Jørgen Hermansson
2. Peter Esaiasson
3. Mikael Gilljam